

İyiliği Emir, Kötülüđü Nehiy-6

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in ümmetine nasihatlerinden birini ihtiva eden 190. hadis-i şerif sokak-cadde kenarlarında oturmayla ilgili. Tıpkı şimdilerde insanların bir tabure koyup yol kenarında muhabbet ettikleri gibi Resûlullah aleyhisselamin zamanında da yol kenarında oturup muhabbet etme âdeti varmış.

Yol kenarlarında oturmamalarını buyuran Peygamber aleyhisselama oturmaları gerekirse ne olacağı sorulduğunda, ashaba dört şartı yerine getirmeleri durumunda oturabilecekleri buyrulmuştur:

- 1- Yoldan geçenlerin göz güvenliğini sağlamak yani sürekli etrafa bakmamak.
- 2- Orada oturmanın kimseye bir zarar vermemesi ve yolu daraltmaması.
- 3- Selamlara karşılık vermek.
- 4- Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker uygulamak.

Selamlaşmalardan arabasını yanlış yere park edeni ikaz etme zorunluluğuna, yüksek sesle bağırarak uyardıktan çöpü yere atanı engellemeye kadar bir zabıta gibi olmayı çağrıştıran bu profil aslına bakılırsa 'oturmayın' demeye gelir. İnsan belediye zabıtası dahi olsa bu kadar işe yetişemez.

Efendimiz aleyhisselatu vesselamin 'yolda oturma şartları' Müslüman ahlakında, yol üzeri oturmalara ya da yolda durup beklemeye müsamahasızdır denebilir. Resûlullah'ın talimat buyurduğu ahlakı yol kenarında nasıl oturulabileceğini haber vermiş ama adeta oturmamanın yeğleneceği şekilde tarif etmiştir. Yol kenarları bilhassa sıcak yörelerde parka dönüşecek kadar kullanılmakta, Müslümanlar bu talimatları bildikleri hâlde yine de yol kenarlarını çay ocağına çevirmektedirler. Hele Anadolu'da bir büyük çınar ağacı bulunmaya görsün, dibinde küçük bir lokanta bile kurulur.

Hatta bir dipnot niteliğinde şu durum da ikaz edilebilir ki seyyar satıcıların kaldırımları-yolları kullanması bu hadis-i şerif sebebiyle sıkıntılı bir meseledir. Esnafın dükkânı önündeki kaldırımını sanki dükkânın ek bir parçasıymışçasına kullanması, mallarını orada teşhir etmesi bu kabildendir.

Şeriata ve sünnete aykırı bu uygulamayı zikrettikten sonra hatırlatmakta fayda vardır ki ehl-i sünnet olmak, Şii olmamak değil; sünnete ahlakta, ibadette ve muamelatta ehil olmaktır. Lafla ehl-i sünnet olunmaz. Peygamber aleyhisselam bir şeyi yasaklamışsa o işi yapanın kazandığında, yaptığıнын derecesine göre haramlık veya mekruhuluk söz konusu olur. Otobüs duraklarında beklerken yol kenarında durulabilir, bunun dışında ahlakımızdan yol kenarında oturmayı ve muhabbet etmeyi kaldırmak mecburiyetindeyiz. Zaruret için oturulabilirse de böyle biri, yoldan kaç kişinin geçtiği sorulduğunda bilmiyor olacak kadar gözünü kollamalı, o oturuştan çevredeki esnaf etkilenmemelidir.

Hadis-i şerifin nassında bulunmayan fakat işaret ettiği ince ayarlardan sayılabilecek bir konu da aslında yolda olmayan ama bir bahçe ya da ek gibi düşünülüp dükkâna dâhil edilmiş kısımda oturan kimseler için de yukarıda sayılan şartların geçerli olacağıdır. Yol terbiyesi açısından buna dahi dikkat etmelidir.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرَفَاتِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا قَالَ: فَأَمَّا إِذَا أَبَيْتُمْ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ قَالُوا: وَمَا حَقُّهُ قَالَ: غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَدَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ

Ebu Said el-Hudrî radiyallahu anhdan rivayet edildiğine göre Nebi sallallahu aleyhi ve sellem, "yol ve sokaklara oturmaktan sakının" buyurdu.

Sahabiler, “ya Resûlallah, bizim yol ve sokaklara oturmaktan vazgeçmemiz mümkün değil çünkü lüzumlu işlerimizi orada konuşuyoruz” dediler. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, “vazgeçemiyorsanız ve mutlaka oturmak zorunda kalıyorsanız o hâlde yolun hakkını veriniz” buyurdu.

Bunun üzerine “yolun hakkı nedir ki?” diye sordular.

Peygamberimiz, “gözü haramlardan korumak, gelip geçene eziyet vermemek, verilen selama mukabelede bulunmak, iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma vazifesini yerine getirmek” buyurdu. (Buharî, Müslim, Ebu Davud)

Bazı hadis-i şerifleri çocuklarımıza tahareti ve namaz kılmayı öğrettiğimiz gibi mecburen öğretmemiz gerekir ki bu onlardan biridir. Nasıl ki çocuklarımıza Müslüman olmamız dolayısıyla farklılığımızı anlatıyor, bunun gereğince namaz kıldığımızı tarif ediyorsak tıpkı bunlar gibi yine Müslüman olmamız hasebiyle yol kenarında oturamayacağımızı da anlatmalıyız. Bu yalnızca yaşlıların, emeklilerin takıntısı da değildir.

Dünyada henüz doğru düzgün yol bile olmadığı zamanlarda ‘yol hakkı’ tabirini kullanan Efendimiz aleyhisselam, ulviyet ve incelikle dolu dinimizin hayat üzerindeki etkilerinden birini bu hadis-i şerifiyle müminlere öğretmekte, temel Müslüman ahlakını aşılardan birini vermektedir. Yol kenarında oturup vakit hantallığıyla gün geçirmelerini önlemeye çalışmasıyla da hadisin hayatımızdaki yeri daha önemli hâle gelmektedir. Hele emekli ve yaşlı kimseler için böyle bir ihtimal hiç konuşulmamalıdır ki emekli olacak yaşa gelmiş biri, artık ahiret hazırlığına iyiden iyiye sarılmış olmalıdır.

*

193. hadis-i şerifin buyrulma sebebi İbni Abbas radiyallahu anhümanın bir hatırası vesilesiyle olmuştur. Bir zatın parmağında altın yüzük gören Peygamber aleyhisselam onun elini tutup hem parmağından yüzüğü alıyor hem ona eline ateş koyduğu ikazını söylüyor, erkeklere altın yüzük-kolye-bileklik-künye-saat kullanımının haram kılınması nedeniyle.

Herhâlde bu kuralı bilmeyen sahabi de elinden yüzüğünün Peygamber aleyhisselam tarafından alınmasına ses çıkarmadığı gibi, Resûlullah oradan ayrıldıktan sonra yüzüğü yerden alıp bari eşine vermesini tavsiye edenlere şöyle cevap veriyor: “Allah Resûlü attıktan sonra onu ebediyen almayacağım.”

Hadisimiz altının erkekler tarafından kullanımının haram olmasıyla ilgili bir fıkıh hükmünü öğretmekte, diğer yandan sahabe-i kiramın Resûlullah aleyhisselama itaatini oldukça net biçimde örneklemektedir. O ilk neslin itaati bu yüksek seviyede değil de “şey... acaba... ama...” gibi tereddütlü çıkışlarla dolu olsaydı din bizim elimize şimdi kitaplarda gördüğümüz gibi tertemiz hâliyle ulaşamazdı. Kitaplarımızda bize kadar ulaşabilmiş dinimizin net ve tertemiz manzarası, artık her kim ne şekilde kural ihlali yaparsa yapsın, dinimize herhangi bir zarar veremeyeceği bir düzeyde kesinlik taşımaktadır. Herkes yaptığıyla kendine etki eder, kimse dine zarar veremez.

Bu itaat örneğindeki bir vurgu da o sahabinin, altın yüzük gibi kıymetli bir takıyı kazanmak için kim bilir ne kadar çalışması gerektiğidir. Belki çok muhtaç olmasına, türlü fakirlikle çevrili hâlde yaşamasına rağmen yine de yüzüğe bir daha elini uzatmamış, tenezzül etmemiştir. Allah Teâlâ da sahabe-i kiramın bu itaat ve hürmetini görmüş, cennetini ayaklarına sermiştir. Çünkü bu örnekteki teslimiyet, sabah namazına kalkması gerektiğinde de şehit olmak söz konusu olduğunda da meydana çıkıyor, ayetleri duyar duymaz sahibini uygulamaya geçiriyordu.

İman böyledir. Rabbimiz görüyor ki bizde onlardaki teslimiyet yok ancak imrendiğimiz ve sevdiğimiz onlardır. Şefaathine ermeyi bize lütfedip müyesser kılsın.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فِي يَدِ رَجُلٍ فَنَزَعَهُ فَطَرَحَهُ وَقَالَ: يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيَجْعَلُهَا فِي يَدِهِ فَقِيلَ لِلرَّجُلِ بَعْدَ مَا ذَهَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذْ خَاتِمَكَ انْتَفِعْ بِهِ قَالَ: لَا وَاللَّهِ لَا أَخْذُهُ أَبَدًا وَقَدْ طَرَحَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

İbni Abbas radiyallahu anhümadan rivayet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bir adamın elinde altın yüzük gördü, onu çıkardı ve attı. Sonra da şöyle buyurdu:

“Sizden biriniz ateşten bir köze yönelip onu eline mi alıyor?”

Peygamber aleyhisselam gittikten sonra o adama, “yüzüğünü al da ondan uygun şekilde faydalan” denildi. Bu kişi ise “hayır, Allah’a yemin ederim ki Allah Resûlü attıktan sonra onu ebediyen almayacağım” dedi. (Müslim)

Hadis-i şerifin konumuzla ilgili boyutu emr-i bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker uygulamasının bizzat Efendimiz aleyhissalatu vesselam tarafından hayata geçirilmesidir.

*

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَسَنِيِّ الْأَبْصَرِيِّ أَنَّ عَائِدَ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَى عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ فَقَالَ: أَيُّ بَنِيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ شَرَّ الرَّعَاءِ الْحُطْمَةُ فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ فَإِنَّمَا أَنْتَ مِنْ نَخَالَةٍ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: وَهَلْ كَانَتْ لَهُمْ نَخَالَةٌ إِنَّمَا كَانَتْ النُّخَالَةُ بَعْدَهُمْ وَفِي غَيْرِهِمْ

Ebu Said Hasan el-Basrî’den rivayet edildiğine göre Âiz bin Amr radiyallahu anh, Ubeydullah ibni Ziyad’ın yanına girdi ve “ey oğlum, ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ‘yöneticilerin en kötüsü idaresi altındaki insanlara karşı katı ve kaba davranandır’ buyurduğunu işittim, sakın sen onlardan olma” dedi.

Ubeydullah ibni Ziyad, Âiz’e, “Otur! Çünkü sen Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabının, onun kepeği gibi döküntü takımındansın” dedi. Âiz bin Amr, “onlar arasında onun kepeği gibi döküntü takımından olan mı var ki? Unun kepeği gibi döküntü takımından olanlar onlardan sonra ve onlar dışındakilerin arasından çıktı” dedi. (Müslim)

194. hadis-i şerif de bir sahabinin hatırasıdır. Âiz bin Amr radiyallahu anha ait bu hatırayı onu gören Hasan Basrî rahmetullahi aleyh anlatıyor.

Hüseyin radiyallahu anhin kanına bulaşan isimlerden Ubeydullah ibni Ziyad, zalim bir valiydi. Âiz bin Amr onun huzuruna çıkıp ahireti hatırlatma, kötülükten alıkoyma görevini yerine getirmiş ama vali kaba biri olduğundan muhatabı olan bu sahabiye terslemiş ve ona sahabelerin tortusu olduğunu söylemişti. Yani bir nevi, “daha kaç günlük sahabisin ki gelip beni uyarıyorsun” demeye getirmişti.

Zalim olduğunu gördüğü bir valinin yanına varıp hakikati söyleyen bu sahabi örneğinde de yine oldukça net biçimde emr-i bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker uygulamasının bir tatbikini öğreniyoruz.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.